

CHP'DE KADRO VE POLİTİKA DEĞİŞİKLİĞİ

26 Nisan 2022

Yıldırım Koç

CHP'de Kemalist Devrim'den veya Türkiye'ye özgü sosyalizm anlayışı ve uygulamasından ayrılma daha 1938 yılında başladı. İsmet İnönü büyük bir devlet adamıydı; ancak Atatürk'ün entelektüel birikimine, gücüne, öngörüsüne, dehasına sahip değildi. Cumhurbaşkanlığına seçilmesi de kolay olmadı.

İsmet İnönü, cumhurbaşkanı olur olmaz, Atatürk'ün yakın çalışma arkadaşlarını devlet görevlerinden uzaklaştırdı. Buna karşılık, Atatürk döneminde, onun anlayışına uymadıkları için görevden uzaklaştırılmış olan bazı kişileri önemli görevlere getirdi. 1945-1950 döneminde de Türkiye'nin dış politikasında da, Atatürk'ün anlayışına uygun olmayan önemli değişiklikler yaşandı.

DEVLET YÖNETİMİNDE KADRO DEĞİŞİKLİĞİ

1938 yılında Celal Bayar'ın başbakanlığında yeni hükümet oluşturulurken, İnönü iki değişiklik istedi. Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Aras yerine Şükrü Saraçoğlu, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın yerine Refik Saydam atandı. Şükrü Kaya, CHP tüzüğü uyarınca CHP genel sekreterliği görevini de bıraktı. (Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye, 10 Kasım 1938 – 14 Mayıs 1950**, Bilgi Yay., Ankara, 1999, s.19). 31 Aralık 1938 günü, boş milletvekillikleri için ara seçimleri yapıldı. Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Hüseyin Cahit Yalçın milletvekili oldu. K.Karabekir, H.C.Yalçın, F.Okyar, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele, 9 Ocak 1939 tarihinde CHP'ye katıldı. Bu arada, İzmir Suikastı sonrasında yurtdışına çıkan Dr.Rıza Nur, İstanbul'a döndü. (Turan,1999;22-23)

"TBMM, 27 Ocak 1939'da seçimlerin yenilenmesi kararını almıştı. İki dereceli olarak yapılan seçimler, 15 Mart'ta başlamış ve 26 Mart'ta sonuçlanmıştı. Bu seçimde Atatürk dönemi dargınları Meclis'e alınırken Atatürk'ün çevresinden sayılanlar aday gösterilmeyerek yönetimin dışında bırakılmışlardı." (Turan,1999;24). Seçimlerde Tefik Rüştü Aras, Şükrü Kaya ve Kılıç Ali aday gösterilmedi. Kazım Karabekir, milletvekili seçildikten sonra Atatürk dönemini suçlar nitelikte eleştiriler yapmaya başladı. (Turan,1999;27)

1947 yılında CHP'de öne çıkan isimlerden biri, 1980'li yıllarda Güney Koreli Rahip Sung Myung Moon tarafından CIA desteğiyle kurulan Moon tarikatının Türkiye temsilcisi olan Kasım Gülek idi. Kasım Gülek, 1947-1948 yıllarındaki 1. Hasan Saka hükümetinde bayındırlık bakanı, 1948-1949 yıllarındaki 2. Hasan Saka hükümetinde ulaştırma bakanı olarak görev yaptı.

CHP'nin 29 Haziran 1950 tarihinde toplanan kurultayında, genel başkan vekilliği pozisyonu kaldırılarak, kurultayca seçilecek genel sekreterlik kurumu oluşturuldu. Kasım Gülek, İsmet İnönü'nün adayı olan Nihat Erim'den daha fazla oy alarak genel sekreter seçildi ve bu görevini 12 Ocak 1959 tarihinde toplanan kurultaya kadar sürdürdü.

Kasım Gülek 19 Ocak 1996 tarihinde ABD'de hayatını kaybetti ve cenaze namazını Fethullah Gülen kıldırdı. (<https://odatv4.com/guncel/fethullah-gulenin-hayrani-oldugu-chplinin-bilinmeyen-sirlari-17041830-137018>)

TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKASINDAKİ DEĞİŞİKLİK (1945-1950 DÖNEMİ)

Atatürk'ün bağımsızlıkçı ve eşitliğe dayalı dış politikasından hızla ayrılma özellikle 1945 yılından itibaren başladı. Türkiye, 1945 yılında Sovyetler Birliği'nin talepleri karşısında, ABD ve İngiltere'den destek aradı. Bu destek, Türkiye'nin ABD'ye bağımlılığını ve ülkede ABD'nin talepleri doğrultusunda Kemalist Devrim'den ayrılışın en önemli nedenlerinden birini oluşturdu.

Türkiye ile ABD arasındaki ilişkide bağımlılık yolunu açan ilk anlaşma, ABD'nin ödünç verme ve kiralama kanunundan yararlanmak üzere yapılan 23 Şubat 1945 tarihli anlaşmaydı. (Haydar Tunçkanat, **İkili Anlaşmaların İçyüzü**, Ekim Yay., Ankara, 1970, s.23-26).

Türkiye'nin ABD'den 10 milyon Dolar kredi almasına ilişkin anlaşma 27 Şubat 1946 tarihli 4882 sayılı kanunla kabul edildi. (Tunçkanat,1970;26-32)

ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerde dönüm noktalardan biri, Winston Churchill'in 5 Mart 1946 tarihinde ABD'de yaptığı ve Avrupa'da bir "demir perde"nin oluştuğu iddiasının dile getirildiği konuşmadır. Soğuk Savaş'ın açığa vurulmasında bu konuşma dönüm noktası olarak alınabilir.

Churchill'in Soğuk Savaş konuşmasının hemen ardından, Türkiye'nin ABD ile ilişkilerinde kamuoyuna yansıyan ilk gelişme, 5 Nisan 1946 günü ABD donanmasından Missouri zırhlısının, Türkiye'nin 16 ay önce ölmüş olan ABD büyükelçisi Münir Ertegün'ün naaşını İstanbul'a getirmesi oldu. Gemi İstanbul'da Dolmabahçe önüne demirledi.

ABD Başkanı Truman, ABD Kongresi'nde 12 Mart 1947 günü yaptığı konuşmayla "Truman Doktrini" olarak bilinen politikayı açıkladı. Türkiye ile ABD arasında 12 Temmuz 1947 tarihinde imzalanan anlaşmayla, Türkiye bu program kapsamında yardım almaya başladı. 1947-1951 döneminde bu program kapsamında 400 milyon Dolarlık askeri yardım alındı. (Anlaşmanın tam metni için bkz. Tunçkanat,1970;189-193)

Türkiye'de 1947 yılında "Türkiye'ye Yardım için Ortak Amerikan Askeri Misyonu" (Joint American Military Mission for Aid to Turkey-JAMMAT) kuruldu. 1951 yılında JAMMAT'ta 1200 dolayında personel bulunuyordu. Bu örgütün adı 1958 yılında "Türkiye'ye Yardım için Ortak Birleşik Devletler Askeri Misyonu" (Joint United States Military Mission for Aid to Turkey, JUSMMAT) oldu.

1948 yılında ise Marshall Planı gündeme geldi. Plan, 3 Nisan 1948 tarihinde kabul edildi. 4 Temmuz 1948 tarihinden itibaren de Türkiye bu yardım programı kapsamına alındı. Türkiye, 1948-1952 döneminde Marshall Planı kapsamında 352 milyon Dolarlık yardımdan yararlandı.

Bu yıllarda ABD ile çeşitli anlaşmalar imzalandı. Bunlardan biri de, 27 Aralık 1949 tarihinde imzalanan ve "Türkiye ve ABD Hükümetleri Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkında Anlaşma" idi.

Türkiye'nin NATO'ya üyelik başvurusu da CHP iktidarının son günlerinde gündeme geldi. Türkiye, 11 Mayıs 1950 tarihinde NATO'ya üyelik için başvurdu. (Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler," Oran (ed.),2001;545)

CHP'nin çeşitli nedenlerle Kemalist Devrim yolundan ayrılmasının en önemli sonucu, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde giderek artan bir bağımlılık sürecine girmesi oldu.